

tatem Verbo. Ita sentit Gabr., in 1, dist. 30, quæst. 4, et in 3, dist. 1, quæst. 1, et q. 2, art. 2, qui Ocham allegat, cum tamen ille, in 3, quæst. 1, contrarium doceat. Citat etiam Alensem, 3 part., quæst. 7, memb. 2, art. 1, cuius sententia longe alia est, ut disp. 18 videbimus. Fundamentum hujus auctoris nullum aliud esse potuit, nisi quia nihil aliud inventit quod commodius dici posse existimaret. Sed est sententia omnino falsa, et improbabilis, contra omnes Docentes, in 3 dist., quam specialiter impugnat Bonavent., dist. 2, art. 3, quæst. 2, et dist. 6, art. 2, quæst. 1; et sumitur ex Alens., 3 part., quæst. 7, memb. 1, articulo primo; et D. Thom. infra, art. 10; et Albert., dist. 2, putat hanc sententiam pertinere ad errorem Nestorii, neque immrito; nam quinta Synodus, collat. 8, canon. 4, damnat dientes hanc unionem factam esse secundum gratiam. Et impugnatur breviter, quia haec opinio non ponit illam qualitatem, ut dispositionem ad unionem. Hoc enim non pertinet ad præsentem quæstionem, sed disputat. 18 tractandum est. Nam etiam si admitteremus illam dispositionem, illa esset prævia ad actionem unitivam. Unde adhuc superesset inquirendum quid per illam actionem fiat in humanitate. Ponit ergo istam qualitatem ut formale vinculum ipsius unionis, et ita facit unionem ipsam accidentalem; nulla enim magis proprie accidentalis est, quam illa quæ formaliter per aliquod accidens fit.

5. *Objecio.*—*Responsio.*—Dices: partes integrales substantiarum materialis uniuntur per quantitatem formaliter, et tamen uniuntur substantialiter. Respondetur falsum esse antecedens; sed non est hic locus illud examinandi; quod si admitteretur, consequenter illa unio dicenda esset accidentalis. Deinde intelligi non potest quod aliqua qualitas ex natura sua formaliter sit incompossibilis cum personalitate propria illius naturæ cui inhæret, tum quia sunt diversorum ordinum, tum quia omnis qualitas de se potius supponit suppositum constitutum, in quo sustentetur. Ergo ex natura sua non potest habere oppositionem formalem cum aliqua subsistentia. Unde multo minus intelligi potest qualitatem aliquam natura sua formaliter efficere ut aliqua natura hypostaticæ sit unita Verbo Dei, quia illa unio pertinet ad constitutionem substantiarum, et haec est supra rationem accidentis; tum etiam quia nihil repugnare videtur, ut Deus conservet in humanitate separata a Verbo

omnem qualitatem, quæ inhærebat unitæ; non potest autem conservari ipsa unio, seu id quod proxime fit per actionem unitivam, facta separatione, ut per se constat; nam in humanitate sic separata, et habente illas qualitates, posset fieri iterum actio unitiva, et rediret quæstio, quid per illam fieret. Denique, si illa qualitas est omnino absoluta, inhærebit quidem in ipsa natura, non vero faciet ipsam naturam substantialiter existentem in aliquo supposito, quia qualitas absoluta respicit subjectum in quo est, et nihil aliud, et maxime quia ille effectus formalis est supra totum ordinem accidentis. Si vero est accidentis respectivum, vel reducitur haec opinio in aliam statim tractandam, vel certe non intelligitur quo modo qualitas possit respicere suppositum tanquam intrinsecum terminum sibi vere et realiter unitum, cum non respiciat illud tanquam subjectum; quia accidentis, quod non sit mera unionis relatio, non respicit hoc modo alicuius nisi subjectum suum.

6. Quarta ergo opinio ponit per hanc actionem nihil fieri in humanitate, nisi relationem unionis. Ita sentit Scot., dist. 1, q. 4; et Ocham, in 1, distinct. 30, et in 3, quæst. 1; Durandus, dist. 5, quæst. 2; et sunt qui tribuant Div. Thomæ, quia hic, art. 7, nihil aliud creatum dicit fieri in humanitate præter relationem, et sæpe alias dicit hanc unionem factam esse sine mutatione Verbi, quia tantum facta est secundum unionem quæ relationem importat, ut videre est infra, quæst. 16, art. 1, ad 4, et art. 6, ad 2; indicat etiam hic, art. 7, ad 3, sed illum locum ibi breviter clare exposuimus, omissis multis, quæ Cajetanus obscure notavit. Fundamentum vero hujus opinionis est simile præcedenti, scilicet, quia nihil aliud absolutum intelligi potest quod fiat in humanitate. Quod si objicias, quia actio per se primo non tendit ad relationem, respondet Scot., illud esse verum in relationibus extrinsecus advenientibus, non vero in illis quas vocat intrinsecus advenientes, in quo genere hanc relationem constituit. Durandus vero respondet illud esse verum in relationibus prædicamentalibus, quas ipse in sola denominatione extrinseca constituit, præter quas dicit esse alias intrinsecas et reales, inter quas hanc unionem numerat, et has dicit per se primo posse fieri per actionem aliquam.

7. Hanc opinionem Thomistæ vehementer impugnant, ut videre licet in Cajetano hic, art. 8; Palud., in 3, dict. 5, q. 1, art. 3; et

Capreol. ibi, ad argumenta Durandi et aliorum; non enim minus ex illa, quam ex præcedenti, sequi videtur hanc unionem non esse substantialiem, sed accidentalem, quia illa relatio accidens quoddam est, atque unio secundum illam solam dicitur facta; et ideo in quinta Synodo, collat. 8, c. 4, expresse negatur unionem hanc factam esse secundum relationem. Sed fortasse dicerent auctores contrariae sententiae, relationem hanc non esse vinculum humanæ naturæ, et subsistentiae divinæ, neque ab illa denominari Christum, aut Verbum hominem, sed ab humanitate, quæ a Verbo immediate terminatur, et cum illo constituit vere hunc hominem, qui est adæquatus terminus substantialis actionis unitivæ; nihilominus tamen dicere solam relationem creatam addi ipsi humanitati præter subsistentiam incretam. Et hoc modo haec sententia parum differt a secunda opinione supra tractata, neque habet plus erroris aut periculi quam illa; falsa tamen est, sicut illa, quia, si relatio non est vinculum humanitatis cum Verbo, ergo ordine naturæ prior est substantialis conjunctio, et unio inter humanitatem et Verbum, quam ipsa relatio, quæ ex illo vinculo resultat. Illa autem conjunctio seu vinculum illud aliquid est præter humanitatem et Verbum, ut sæpe probavimus, quia fit per ipsam actionem unitivam, et quia ex vi Verbi et humanitatis ut sic non sequitur illa unio. Et confirmatur primo, quia Christus, ut est hic homo, est substantia per se una, et in se includit non solum humanitatem et Verbum, sed etiam eorum unionem. Sed in conceptu suo substantiali non includit relationem, quia non includit accidentis; ergo illa substantialis conjunctio aliquid est præter relationem. Et confirmatur secundo, quia haec relatio necessario supponit aliquam mutationem factam in aliquo extremorum; non enim potest surgere relatio unionis inter duo extrema, inter quæ antea non erat (sive successione temporis, sive ordine naturæ), nisi aliquid additum sit, vel mutatum in aliquo extremorum; ut duo corpora existentia in duabus locis non possunt novam relationem propinquitatis acquirere, nisi prius aliquod illorum loco mutetur. Sic igitur in proposito, haec relatio unionis supponit mutationem aliquam factam in humanitate, per quam necesse est aliquid in ea fieri præviuum relationi. Quæ rationes concludunt sine dubio, si loquamus de vera relatione accidentalis et prædicamentalis, quia non potest illa esse forma-

lis terminus actionis substantialis, nec pertinere formaliter ad constitutionem substantiarum, nec demum esse propria ratio propter quam duas naturæ substanciales, divina et humana, substancialiter de eodem prædicentur, et de se invicem in concreto. Sed Durandus et Scotus non sunt locuti de hac relatione, ut satis ipsi explicuerunt, præsertim Durandus. Nec D. Thomas in citatis locis intendit favere huic sententiae in illo sensu; cum enim dicit Verbum denominari hominem propter relationem, non est sensus, quod a relatione denominetur homo (sic enim non esset vere nec substancialiter homo), sed sensus est quod, ut Verbum incipiat esse homo, non oportet aliquid novum in illo fieri, quod in ipso inhæreat, sed solum in illo resultat relatio rationis; et ita concludit D. Thomas potuisse Verbum fieri hominem sine mutatione sui. Propria vero veluti forma, a qua Verbum denominatur homo, est ipsa humanitas, ut subsistens in Verbo, ut idem D. Thomas explicat infra, quæst. 16, art. 1 et 2, quo in loco, et in omnibus citatis, id latius explicabimus.

8. Rejectis igitur aliorum sententiarum, dicendum videtur primo, per hanc actionem aliquid factum esse in humanitate, ab illa distinctum ex natura rei, quod desineret esse in illa, si a Verbo separaretur. Hoc satis ex dictis probatum est. Dico secundo, hoc quod fit, non esse aliquid accidentale, sed substancialiter. Hoc etiam contra citatas sententias satis ostensum est. Dico tertio, hoc quod fit, esse modum quemdam substancialis ipsius humanitatis, quo intelligitur existere in Verbo. Haec assertio ex omnibus dictis satis etiam concluditur. Primo, quia nihil aliud commode intelligi potest, quia neque est materia, neque forma, neque humanitas ex illis composita, ut probatum est; neque est nova res omnino ab illis distincta, et superaddita humanitati, quia illa non posset esse nisi accidentis aliquid, cum non esset materia neque forma substancialis; et quidquid esset, secundum entitatem suam, posset esse a Verbo separatum; non ergo esset ipsa formalis unio; ergo nihil aliud esse potest quam modus aliquis substancialis humanitatis. Secundo explicatur exemplis; nam, cum anima unitur corpori in resurrectione, necesse est ut aliqua mutatio in illa fiat, vel in corpore, vel in utroque, nam ex illis præcisè consideratis secundum entitates suas, non resultat homo; ergo oportet aliquid addere, secundum quod in eis fiat aliqua mutatio; illud autem nihil est aliud quam modus sub-

stantialis conjunctionis. Proportionale exemplum est de accidente inherente subjecto; nam illa inherenter, praeter entitatem accidentis, quae conservari potest in accidente separato, est modus quidam ipsius accidentis, scilicet unio ad subjectum, proportionatus tamen illis, et ideo modus accidentalis, et imperfectus; sic ergo in hoc mysterio, cum unitur humanitas Verbo, fit in ea aliquis modus unionis, seu inexistentiae in Verbo, qui, quoniam est intrinsecus modus substantiae, et ad compositionem substantiae, seu cuiusdam personae humanae pertinet, substantialis est, et non est per modum inherenter, nec per modum informationis, sed alio supernaturali et ineffabili modo, qui a nobis dicitur modus unionis hypostaticae. Tertio, idem explicatur, quia subsistentia creata modus substantialis est naturae creatae, omnino tamen absolutus, et in se terminatus, vel potius ultimo terminans ipsam naturam; hic autem modus exclusus est ab humana Christi natura, ex vi unionis ad Verbum. Ergo recte intelligitur per illam unionem factum esse in illa humanitate alium substantiale modum priori formaliter incompossibilem, non ultimo terminantem naturam in se, sed constituentem illam in Verbo, ut in ipso terminetur. Et ita recte etiam intelligitur, hoc terminare, nihil addere ipsi Verbo in se, sed solum esse denominationem ortam ex hoc quod humanitas tali modo ponitur, et substantialiter conjungitur Verbo, a quo pendet in ratione subsistendi. Et ab hac sententia sic explicata nihil in re discrepat Durandus supra, ut ex distinctione ejus supra citata constat, et ex eodem in 1, d. 30, q. 2, n. 14, 15 et 16; hunc enim modum vocat relationem, quia omnino pendet a supposito Verbi, ad quod dicit intrinsecam et essentialiem habitudinem, quam alii vocant relationem transcendentalem, seu secundum dici; nam etiam Durandus fatetur non esse relationem accidentalem et praedamentalem. Et fortasse eamdem rem aliis verbis explicuit Scotus, et D. Thomas in his articulis, et in sequenti articulo nono (ubi ibidem in principio Cajetanus notat) distinguit conjunctionem substantiale ab ipsa unionis relatione inde resultante; et idem ex professo docet in 3, dist. 2, q. 2, articulo secundo, quæstiuncula 3; haec autem conjunction sine dubio aliquid est, non solum in fieri per modum actionis, sed etiam in facto esse per modum termini formalis; et ita existimo omnes discipulos D. Thomæ in re

non discrepare ab hac sententia, quanquam non eisdem verbis explicit, neque ita distincte. Et ad eam confirmandam valida sunt argumenta Aureoli, quæ refert Capreolus, in 3, dist. 5, quæst. 1, in argumentis contra primam conclusionem, quanquam ad excludendam realem relationem nihil efficiant.

9. *Objectio.* — *Responsio.* — Sed objicit aliquis, quia haec sententia videtur eas habere difficultates quas contra tertiam objiciebamus; hic enim modus etiam est res creata, et minus perfecta quam ipsa humanitas. Ergo non videtur posse habere hanc velut connaturalis vim, ut per se ac formaliter uniat humanitatem Verbo. Deinde, cum sit res absoluta, poterit Deus illam conservare in humanitate separata a Verbo. Denique, si humanitas, quia unitur Verbo, indiget modo, ut uniatur illi modo, indigebit alio; et cum modus etiam uniatur, ad hoc similiter erit aliis necessarius, unde procedetur in infinitum. Denique, ut natura creata uniatur propria subsistentia, non indiget modo alio distincto ex natura rei ab ipsa, et a subsistentia propria; ergo nec in presente est necessarius ille modus. Sed haec facile expediri possunt; nam, licet hic modus sit res creata, tamen est ipsamet quasi formalis conjunction humanitatis ad Verbum, unde habet intrinsecam et essentialiem habitudinem transcendentalis ad personam Verbi. Neque hoc est admiratione dignum in hoc modo unionis, nam proportionaliter idem reperitur in omni unione, quod, scilicet, sit modus intrinsecus ejus rei quæ per sui mutationem alteri unitur, et sit illi proportionatus, et intrinsecam habitudinem et dependentiam dicat ad illam rem cum qua sit unio, et ideo non est simile de hoc substantiali modo, et de quocumque alio accidenti. Unde ad secundam partem negatur hunc modum posse conservari in humanitate separata a Verbo, quia dicit actualem dependentiam ab illo, sicut impossibile est actualem modum inherenter conservari in accidente separato a subjecto. Et idem reperietur in omni modo unionis; imo, servata proportione, in omni modo actualis dependentia. Ad tertiam vero partem negatur processus ille, quia hoc differt res omnino distincta a modo rei, quia res non unitur alteri rei omnino distinctæ, nisi intercedat aliquis modus unionis, saltem in altero extremorum. At vero id, quod est modus, per se ipsum unitur rei, quia realiter non habet aliam entitatem ab ipsa re, et ejus formalitas consistit in actuali modifi-

catione ipsius rei, et illi uniri nihil aliud est quam illam modificeare actualiter. Unde, quamvis possit res conservari a parte rei sine tali modo, destruendo illum, tamen non potest ille modus conservari in rerum natura, quin actu afficiat et sit conjunctus illi rei cuius est modus, ut videre est in figura, sessione, et omnibus similibus. Et in hoc differt hic modus a qualitate, vel alia re omnino realiter distincta, quæ non ita essentialiter requirit actualem conjunctionem cum alia. Quod est manifestum signum, hujusmodi actualem conjunctionem esse modum superadditum rei quæ alteri distinctæ unitur, cum dependentia ab illa, et aliqua mutatione sui; in ipso vero modo non esse aliquid illi superadditum, sed esse intrinsecam essentiam ejus. Et per haec patet responsio ad ultimam partem; negatur enim consequentia, quia subsistentia connaturalis et propria non est omnino res distincta a natura, sed modus ejus, per se illam afficiens actualiter; subsistentia autem Verbi est res omnino ab humanitate distincta, ut per se constat. Aliæ difficultates hic tangi poterant, videlicet, an hic modus sit naturalis vel supernaturalis, materialis vel spiritualis, divisibilis vel indivisibilis; sed in sequentibus disputationibus occurrent propria loca, in quibus haec commodi tractabuntur.

10. *Dubiola aliquot enodantur.* — *Primum.*

— *Prima opinio.* — Ex his facile definiri possunt nonnulla dubia ad presentem quæstionem spectantia. Unum est, quis sit terminus formalis hujus actionis seu incarnationis; disputatione enim præcedente explicuimus terminum integrum, quem philosophi appellant terminum ut quod, seu qui fit, quem dividimus esse compositum ex Verbo et humanitate. Nunc ergo explicandum superest qui horum sit terminus formalis, seu ut quo. Qui-dam enim existimant esse Verbum ipsum. Quæ sententia tribui potest Capreolo, in 3, d. 5, q. 1, ubi nullum alium assignat terminum præter Verbum; unde potius videtur loqui de termino humanitatis, prout unitæ Verbo ad subsistendum, quam de termino actionis unitivæ. Et re vera de eodem loquitur Cajetanus hic, art. 8, quando, in fine ejus, Verbum appellat terminum ad quem assumptionis; sicut etiam D. Thom. ibi insinuat illum loquendi modum, quia Verbum assumit naturam ad se, id est, ut eam suam faciat; sed nunc non hoc modo loquimur de termino ad quem, sed in ordine ad incarnationem, ut est realis et physica actio; et in hoc sensu

ullum pro illa sententia auctorem invenio. Probari autem potest primo, quia ille est terminus formalis alicujus actionis, qui est præcipius, et per modum actus, atque adeo maxime intentus in termino totali; sed haec omnia convenient Verbo potius quam humanitati; ergo Verbum, seu subsistentia Verbi est terminus formalis hujus actionis. Major ex philosophia constat; minor declaratur, nam in Christo, ut ex Verbo et humanitate componitur, Verbum est id quod principalius ac dignius est, ut per se constat. Deinde subsistentia Verbi comparatur ad humanitatem ut actus ejus; illam enim perficit, ejusque dependentiam terminat, et ideo per modum actus se habet respectu illius. Denique, quod maxime intenditur per hanc unionem est, quod divina persona humanitati communicetur, et quod hic homo sit Deus; ergo Verbum non secundum se, sed ut elevans ac perficiens humanitatem, est terminus maxime intentus per hanc unionem. Et confirmatur primo, exemplo resurrectionis, quæ consistit in unione animæ ad corpus, in qua unione formalis terminus est anima, qua unitur corpori ut illud actuet, et ut illi suum subsistere communicet, ut multi volunt; ergo, pari ratione, in hac unione terminus formalis erit Verbum divinum, quatenus suam subsistentiam communicat humanitati. Tandem confirmari potest ex ipso nomine Christus, quod unctum significat; unde de formalis significat unguentum quo unctus est; est autem Christus unctus oleo divinæ personæ seu subsistentiae; ergo de formalis significat subsistentiam Verbi; haec ergo est formalis terminus hujus unionis.

11. *Secunda opinio.* — Secunda opinio esse potest, formalem terminum esse humanitatem. Quæ suadetur primo, quia ille est terminus formalis actionis, quo formaliter constituitur totalis terminus ejusdem actionis, ut talis est; sed terminus totalis hujus actionis constituitur formaliter humanitate; ergo haec est formalis terminus hujus actionis. Minor probatur, nam terminus integer hujus actionis est Christus, ut est hic homo; hic autem homo formaliter constituitur hac humanitate. Unde natura integra dici solet a Metaphysicis forma totius respectu suppositi, quod comparatione illius quasi materialiter se habet. Et confirmatur ac declaratur; nam formalis terminus non est attendendus ex eo, quod in re principalius est, aut æqualius; nam cum calidum fit, in re quid principalius

est subjectum caloris quam calor, et nihil minus non est terminus formalis calefactionis. Neque etiam est attendendus ex intentione extrinseca agentis, sed ex intentione (ut sic dicam) intrinseca ipsius actionis. Sed in hac actione, quod intrinsece et per se intenditur, est, ut Deus fiat homo; hæc ergo actio ex natura sua supponit Deum, et induit illum humanitatem; est ergo humanitas formalis terminus ejus. Quod potest declarari exemplo actionis, qua homo vestem induit; nam, licet adæquate terminetur ad vestitum esse, et in ipso composito ex homine et ueste præcipuum sit homo, tamen, quia ipse supponitur actioni, et uestis est quæ illi adjungitur, ideo formalis terminus illius actionis est uestis, non secundum se, sed ut actu induens, et quasi informans hominem. Tandem confirmatur, quia Verbum secundum se non est terminus formalis, ut per se constat, nec per aliquid quod ipsi addatur, quia hoc nihil est præter humanitatem; unde nec Verbum ut unitum potest habere rationem termini formalis, quia illa reduplicatio, *ut unitum*, nihil addit Verbo ipsi in se, nisi vel relationem rationis, quæ non potest esse terminus actionis realis, vel denominationem ab unione, quæ est in humanitate; denominatio autem non potest esse terminus formalis actionis realis, nisi ratione formæ denominantis; ergo formalis terminus potius erit humanitas, a qua Verbum denominatur humanatum, quod est esse humanitatem conjunctum.

12. Tertia opinio.—Tertia opinio esse potest, nec Verbum, nec humanitatem esse propriæ terminum formalem hujus actionis, sed modum illum unionis, qui in humanitate fit, ut Verbo copuletur; quæ merito tribui potest Scoto, in 3, d. 41, q. 4; Durand., d. 5, quæst. 2, et aliis, qui hoc sensu aiunt hanc actionem terminari ad relationem, nam re vera non loquuntur de relatione predicamentali, sed transcendentali. Ratio reddi potest, quia terminus formalis actionis non supponitur actioni, sed est natura posterior ipsa; sed Verbum et humanitas supponuntur huic actioni, modus autem non supponitur, sed per illum resultat. Major constat, quia actio, cum sit quoddam fieri, formaliter terminatur ad id quod proxime per illum fit; quod autem supponitur actioni, non fit per illum; quod vero fit per illum, est ordine naturæ posterius illa. Unde etiam fit ut, tam humanitas, quam Verbum, possint esse sine illa actione, modus autem unionis non possit esse sine illa

actione; terminus autem formalis est ille qui proxime et immediate pendet ab actione. Denique, quod Verbum non sit formalis terminus, satis probatum videtur in secunda opinione; quod autem humanitas non sit terminus, patet, quia est proximum subjectum in quo, et ex quo fit.

13. Non verbum, non humanitas, sed unionis modus est incarnationis terminus formalis.—In hoc nihil potest certa ratione definiri, nisi prius inter disputantes conveniat quid nomine termini formalis significetur; nam, si unus per terminum formalem intelligat id quod præcipuum est, et maxime actuale in toto composito, quod est terminus totalis; alius vero contendat terminum formalem esse qui constituit totalem terminum in tali esse specifico; alius denique affirmet formalem terminum esse id quod, abstracte ac præcise sumptum, denuo fit, differente quidem in forma loquendi, et in significazione vocis, tamen in re non sibi contradicent. Et hoc modo videntur procedere opiniones recitatae, quæ solum differunt, quia in definiendo termino formalis non convenient; ejus autem definitio magis ex usu vocis, quam ex aliis principiis pendet. Et ideo tertia opinio simpliciter videtur probabilior, quia revera terminus formalis actionis ut sic, est id quod proxime per illum inducitur, et fit in rerum natura; hic enim est usus hujus vocis, ut ex omnibus philosophis constat, et ex ipsa ratione termini, quæ in hoc consistit ut ad ipsum tendat actio; actio autem maxime tendit ad id quod per ipsam proxime fit. Atque hoc censeo esse simpliciter verum; si quis autem velit omnibus satisfacere, potest sub distinctis considerationibus varios terminos formales assignare; considerando enim hanc actionem sub ratione divinæ communicationis, sic divina subsistentia potest dici formalis terminus ejus, non secundum se, sed ut communicata humanæ naturæ, et ut illum maxime perficiens. Si vero consideretur ut est humanitas Dei, sic formalis terminus est humanitas, non secundum se, sed ut conjuncta Verbo; unde nunquam potest ab hoc formaliter termino unio separari, saltem ut conditio necessaria, ut per humanitatem formaliter Deus homo constituantur. Si autem illa actio solum consideretur ut est unitio quædam talium extreborum, ex qua hoc compositum Deus homo resultat, ejus formalis terminus est modus unionis in facto esse sumptus. Et hæc ultima consideratio est maxime physica,

magisque absoluta respectu hujus actionis.

14. Secunda dubitatio de termino a quo incarnationis.—*Prima opinio Cajetani.*—Rejicitur.—Secunda dubitatio est, quam Cajetanus movet hic, art. 8, scilicet, quis sit terminus a quo hujus actionis; in qua ipse docet terminum a quo esse humanitatem ipsam, et putat esse sententiam D. Thomæ, quoniam ibi vocat humanitatem terminum assumptiōnis; non est autem terminus ad quem; erit ergo terminus a quo. Et probatur, quia terminus a quo supponitur actioni; sed hic nihil supponitur nisi Verbum et humanitas; Verbum autem non est terminus a quo, ut per se constat; erit ergo humanitas. Sed haec opinio merito rejicitur, etiam ab aliis discipulis D. Thomæ, quia humanitas, ut supra vidimus, potius est subjectum hujus actionis, sicut est in generatione materia, præter quam Aristoteles, in Philosophia, alium terminum a quo illius actionis et inquisivit et docuit. Deinde est hic eadem ratio, quia terminus a quo, non manet, imo est incompossibilis cum termino *ad quem*; humanitas autem non est incompossibilis cum termino ad quem hujus unionis, sed sub illo manet, et per illum afficitur et perficitur. Nec D. Thomas ibi vocat humanitatem terminum actionis, sed solum dicit, naturam humanam significari ut in termino assumptionis, cum dicitur Deus factus homo; esse autem in termino assumptionis non est esse terminum a quo talis actionis, sed potius est esse aliquid manens in termino integro resultante ex assumptione. Dicit præterea D. Thomas, nomine assumptionis indicari terminum a quo et ad quem talis actionis, quia assumptio (inquit), quasi ab alio ad se sumptio; non tamen declarat quis sit terminus a quo in hac assumptione; neque ex illis verbis colligi potest quod sit humanitas, sed potius aliquid aliud ab humanitate, a quo ipsa sumatur. Ratio etiam facta pro illa sententia ex dicendis facile expedietur.

15. Secunda opinio.—*Objectio.*—*Solutio.*—Probabilis judicatur hæc opinio, non tamen amplectitur.—Secunda sententia est, terminum a quo hujus actionis fuisse subsistentiam creatam humanæ naturæ. Quam opinionem significare videtur D. Thom. citatis verbis: *Assumptio est ab alio ad se sumptio*, et per illum particulam *ab alio*, ait indicari terminum a quo; constat autem naturam humanam Christi non esse assumptam ab alio, nisi a proprio supposito, non in quo fuit, sed in quo futura esset, nisi assumeretur. Et ratione

probatur, quia terminus a quo est qui formaliter excluditur per terminum ad quem; sed subsistentia propria formaliter excluditur per unionem hypostaticam; ergo. Quod si objicias, quia subsistentia propria nunquam fuit in illa humanitate; terminus autem a quo debet precedere, ut sumebat præcedens opinio. Respondetur non oportere terminum a quo, actu præcedere, seu præexistisse, sed satis esse quod existeret, nisi talis actio interveniret, per quam impeditur. Et hic modus dicendi est probabilis, nam cum terminus a quo possit dupliciter assignari, scilicet, positive, et privative seu negative, si in præsente est positive assignandus, nullus aliud excogitari potest. Sed nihilominus verius et proprius dicitur hanc actionem non habuisse terminum a quo positivum; non est enim hoc de ratione omnis actionis, vel mutationis, sed *interdum fit ex subjecto in subjectum. interdum vero ex non subjecto in subjectum* (ut Aristoteles terminis utar). Non fit autem proprie actio vel mutatio ex termino positive opposito, nisi quando actu et realiter talis terminus præcessit in eodem subjecto; si enim aqua a principio creetur calida, non dicetur proprie ex frigida factam fuisse calidam; neque aqua, si creata sit aut genita in superiori regione aeris, dicetur ex inferiori loco in eo fuisse constituta; neque homo creatus in magna quantitate dicitur ex parvo factus esse magnus, solum quia terminus a quo positivus non præcessit; nam inde fit ut non sit ab illo facta mutatio; sic ergo in præsente non est a persona creata facta assumptio, cum illa non præcesserit. Unde, cum D. Thomas ait assumptionem esse ab alio, non est necesse intelligi ab alia persona, aut ab alio termino positivo, sed ab alio statu, seu termino, saltem privativo vel negativo. Cum autem dicitur terminus a quo formaliter excludi per terminum ad quem, ut quasi adæquate explicetur ratio termini a quo, intelligendum est non tantum aptitudine, sed actualiter, quia non est satis ut terminus ad quem natura sua aptus sit ad expellendum terminum a quo, vel ut illum impedit, sed oportet ut actu illum expellat a subjecto, in quo ante erat.

16. Tertia opinio.—Tertia ergo sententia est, terminum a quo in præsente actione solum esse privativum, seu negativum, illumque esse parentiam ipsius termini ad quem; sic enim Aristoteles, 1 Physicor., dixit terminum a quo generationis esse privationem formæ que per generationem inducitur; unde,